

Hvem er ansvarlige for gamle synder?

**Bedrift ansvar for forurensningskader ifølge
«Polluter Pay Principle»**

Berit Kjosnes

Kandidatoppsats i handelsrett
Miljörätt
VT2013

Handledare
Marianne Steneroth Sillén

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Formålet med utredningen	10
1.3 Avgrensning	10
1.4 Metode og materiale.....	11
1.5 Disposisjon.....	11
2. Årsak og Virkning	12
2.1 Skader.....	12
2.1.1 Miljøskader	12
2.2 Virksomhet	13
2.2.1 Miljøfarlig virksomhet.....	14
3. Ansvarlig utøver.....	16
3.1 Avhjelpningstilfeller (Skadetilfeller)	16
3.1.1 Hvem er ansvarlig for å avhjelpe?	18
3.2 Forvaringstilfeller.....	23
3.2.1 Hvem er ansvarlig for å avhjelpe?	23
3.3 Solidarisk ansvar	26
4. Rettsstilfeller.....	27
4.1 Hvem er en virksomhetsutøver?.....	27
4.1.1 Miljøoverdomstolen.....	28
4.1.2 Mark- og miljøoverdomstolen	29
4.2 Exploatøren som virksomhets utøver etter 10:2.....	31
4.2.1 Høyeste rett	31
4.3 Kan man avtale bort virksomhets utøver ansvaret?	34
4.3.1 Mark- og miljøoverdomstolen	34
5. Konkluderende analyse	37
5.1 Den er en virksomhetsutøver som.....	37
5.2 Exploatøren som ble en virksomhets utøver	38
5.3 Miljøansvaret og den kjøpsrettslige avtale.....	39
5.4 Egne tanker.....	40

Abstract

The main purpose of this study is to investigate if companies whose activities cause environmental damage also are seen as responsible for the same, while at the same time to analyze how Swedish case law delimits corporate responsibility when contamination has been established.

Questions asked are: When is a company legally considered to be responsible for contamination? And which company is seen as responsible for contamination?

I have attempted to answer these questions by utilizing legal method and analyze Swedish case law on the basis of applicable law.

In practice, this means that this thesis focus on the concept of «operational performer» in MB 2:8 respectively 10:2 in order to define it in the light of Swedish case law, with the result that I have realized that the concept in 10:2 gives the impression of being in motion, in other words, it has not reached its final destination.

If I should make a final conclusion based upon this, it will be that I believe we are seeing a trend towards a more streamlined assessment in case law based upon MB fundamental principle, which is that the polluter should pay.

Sammenfatning

Det hovedsakelige formålet med denne utredning er å undersøke om bedrifter som gjennom sin virksomhet forårsaker skader på miljøet også blir å betraktes som ansvarlige for de samme, og i dette belyse hvordan svensk rettspraksis avgrenser bedrifters ansvar når forurensning vel har blitt konstatert.

Spørsmålene jeg stiller blir derved: Når blir en bedrift juridisk sett å anse som ansvarlig for forurensning? Hvilken bedrift blir ansvarlig?

For å besvare spørsmålene har jeg ved hjelp av juridisk metode søkt at analysere aktuelle miljødommer utfra gjellende rett.

I praksis innebær dette at jeg har fokusert på begrepet virksomhetsutøver i MB 2:8 respektive 10:2 for å forsøke kartlegge hvordan rettspraksis definerer dette begrep, med det resultat at jeg har kommet frem til at virksomhetsbegrepet i 10:2 gir inntrykk av at være i bevegelse, med andre ord begrepet har ikke kommet til sin endelige destinasjon.

Hvis jeg skal dra et slutsats av dette, så tror jeg at vi ser en trend mot en mere strømlinje formet bedømming utfra MB overgripende prinsipp om at forurenseren skal betale i Svensk rettspraksis.

Denne avhandlingen er skrevet av en norsk i Sverige, og omhandler en svensk juridisk problemstilling utfra svensk rettspraksis. For både norske og svenske lesere gir avhandlingen en mulighet til å fordype seg i den partikulære problematikk omkring hvem som blir å se som en virksomhetsutøver i rettspraksis, og anger dermed også en avgrensning av bedrifters forpliktelser når miljøskade har blitt konstatert. Norske lesere stifter i tillegg bekjentskap med svenske juridiske begrep og tankesett.

Takk til Marianne for god handledning, og til min søster for oppmuntring.

Norsk-Svensk Ordliste

Norsk	Svensk
Avhandling	Uppsatts
Bagatellmessig	Ringe
Betrakte	Se
Forpliktelser	Skyldigheter
Fylke	Län
Fylkesråd	Länsstyrelse
Grunneier	Markägare
Oljetank	Cistern
Oppbevaring	Förvaring
Rettsak / Rettstilfelle	Rättsfall
Selskap	Bolag
Tilfelle	Fall
Utbedre	Avhjälpa

Forkortningar

HD	Högsta domstolen
JB	Jordabalk (1970:994)
KN	Koncessionsnämnden för miljöskydd
MB	Miljöbalk (1998:808)
ML	Miljöskyddslagen (1969:387)
MP	Loven om införande av miljöbalken (1998:811)
MÖD	Mark- och Miljööverdomstolen (e. 2 mai 2011) eller Miljööverdomstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd. I
Prop.	Regeringens proposition, dvs. lagförslag
RÅ	Regeringsrättens årsbok
Sevesolagen	Lag om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (1999:381)
SFS	Svensk författningssamling

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I og med vårt forandrede sett å leve på og den eksplosjon av forurensning som fulgte med industrialismen, masseproduksjon og ikke minst den kjemiske revolusjonen, har vi unektelig ødelagt en del av vår livsnerve, den fintunede økobilansen som holder alt ved liv og sikrer vår fremtidige eksistens.

Prisen for hva vi opplever som fremgang er høy, og jeg har vanskelig for å forstå at det kan bli annet enn høyere. Har vi råd til at betale denne kostnaden? Kan vi overhodet betale?

Miljöbalken (1999) ble initiert etter at man i Sverige opplevde at man satt med en miljøskyld som utgjorde et reelt problem som Miljöskyddslagen (1969) ikke rådde bot på, nemlig forurensede områder som ingen betalte sanering av.¹ Lovstifteren sikret seg at miljøbalken fikk en retroaktiv virkning til også å gjelde tiden fra 1 Juli 1969 til 1 Juli 1989 gjennom å innføre en overgangsbestemmelse i 8§.²

Ifølge MB 1:1 er formålet med balken å fremme holdbar utvikling gjennom å pålegge aktører ansvar for å forvalte naturen på rett måte, og slik sikre nåværende og kommende generasjoner et friskt og godt miljø.³ Et av balkens mest fundamentale prinsipper er at den som forurenses også blir pliktig (skyldig) til å rydde opp, eller sanere etter seg. Man kan undre seg over hvor substansene man sanerer bort tar veien, siden ett antall av de kjemiske substanser som er i omløp i dag ikke er nedbrytbare, iallfall ikke innenfor en tidsramme vi kjenner til. Til tråds for dette produserer vi nye, hvilke igjen akkumuleres i naturen. Som Theo Colborn uttrykker det:

”When we conduct experiments by releasing billions of pounds of synthetic chemicals on a global scale, we are tinkering with immensely complex systems that we will never fully comprehend...as we speed against the future we are flying blind”⁴...

---

1 Darpö, Jan: Om ansvar för miljöskulder i mark och vatten : miljöbalkens regler om skyldigheter och ansvar för förorenade områden (2003), side 7

2 Bengtsson, Bertil m. fl.: En kommentar til miljöbalken (2012), side 10:4

3 Darpö, Jan (2003), side 24

4 Colborn, Theo, Dumansoski, Dianne and Myers, John Peterson: Our stolen future (1997), side 243

1.2 Formålet med utredningen

Det er ikke er gitt at de som faktisk har forårsaket en miljøskade blir å betrakte som ansvarlig for å avhjelpe (utbedre) skaden, og det blir i denne anledning interessant å finne ut av hvordan rettspraksis ser på bedriftenes ansvar. Når blir en bedrift ansvarlig? Hvilken bedrift er ansvarlig?

Det hovedsakelige formål med denne avhandling (oppsatts) er derfor å undersøke om bedrifter som gjennom sin drift forårsaker skader på miljøet betraktes som ansvarlige under «Polluter Pay» prinsippet i MB, og som følge av denne problemstillingen, forsøker jeg å forstå mer om hvilken risiko man tar når man som bedrift kjøper en industrieiendom, alternativt tar over virksomhet.

Man kan derved si at avhandlingen tar sikte på belyse hvordan svensk rettspraksis avgrensar bedrifters ansvar for konstatert forurensing.

1.3 Avgrensning

Miljøskade som følge av annet enn forurensning av mark eller vannområde, grunnvann, bygning eller anlegg som kan medføre skade eller ubehag for menneskers helse eller miljøet behandles ikke i denne avhandling som følge av plasshensyn.

Å diskutere hvilken type av ansvar det er snakk om blir alt for omfangsrikt til å kunne favnes av denne begrensede avhandlingen, og utgjør heller ikke formålet for avhandlingen. Preventive handlinger og opplysningsplikt diskuteres heller ikke av hensyn til plass.

Denne undersøkning tar for seg svensk rett, dog berøres EUs direktiv 2004/35/EG som utgjør en del av fundamentet for nuværende relevant lov stiftning. Sjørett og regler omfattende radioaktiv bestråling diskuteres ikke i avhandlingen.

1.4 Metode og materiale

Avhandlingen er skrevet ved hjelp av Juridisk metode, materialet omfatter fremfor alt lovtekst, proposisjoner, direktiv, doktrine og rettspraksis innen området.⁵

Utvelgelsen av rettssaker har skjedd etter kriteriene, tilgjengelighet, synlighet og relevans. Tilgjengelighet og synlighet fordi jeg har hentet materiale fra rettslige databaser som: Infotorg, Zeteo, Karnakov og Lagen.nu. Jeg har gjennomgått samtlige rettsfeller fra Högsta domstolen, Mark- og miljøoverdomstolen samt Miljöoverdomstolen (1999-2011) som sorterte under MB 2:8 samt 10:2.

Jeg har således valgt bort saker fra tiden hvor Koncessionsnämnden for miljöskydd (1969-1999) var aktiv, fordi det ser ut til at nemdens rettsfeller allerede er gjennomdiskutert i litteraturen.⁶

Jeg har også vurdert rettssaker som det henvises til i doktrinen, samt en oppdaterings brief på länsstyrelsen Gotlands sider gjort av Statens geotekniske institut, som en indikasjon på nyere relevante ikke omtalte saker. Disse har jeg siden avstemt og supplert med rettsaker fra Tilsyn og forskriftsrådets egen side.⁷ Fra disse har jeg gjort en seleksjon der jeg delvis har lagt vekt på nyhetsverdien siden jeg gjerne vil tilføre noe som jeg kanskje ikke opplever er uttømt allerede, men også hvorvidt disse har relevans for hva jeg søker å belyse, nemlig hvem den/de ansvarlige er.

Når det gjelder doktrine, har jeg valgt å fokusere på et fåtall forfattere som så vel domstolene, som impliserte parter, har festet tillit til.

1.5 Disposisjon

Avhandlingens disposisjon er forsøkt logisk oppbygd. Med dette menes samordnet etter gitte prinsipper - først årsak og virkning i kapittel 2, ansvar og fordeling av det samme i kapittel 3, kapittel 4 utgjør en tradisjonell gjennomgang av relevante rettsaker, mens kapittel 5 analyserer, binder sammen og konkluderer det forelagte materiale.⁸

---

5 Sandgren, Claes: Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, Ämne, material, metod och argumentation (2011), side 37-38

6 Dog har jeg valgt å gjøre et unntak for en rettsak i litteratur diskusjonen

7 Statens geotekniska institut, Nyttkommen praxis, Mälarslänsutbildningen 2012 samt tofr.info vegledande domar

8 Jensen, Ulf m. fl.: Att skriva juridik, Regler och råd (2012), side 24

2. Årsak og Virkning

2.1 Skader

Før man deler ut ett miljøansvar, må det foreligge noe å ta ansvar for. MB 2:8 forutsetter således at det foreligger en konstatert miljøskade som ikke har opphørt med å eksistere og er av en slik karakter at det ifølge MP 8§ foreligger et behov av å avhjelpe denne/disse skade(ne).⁹ Hvilket leder meg til å undre på hva sier loven om miljøskader?

2.1.1 Miljøskader

Hva som anses som forurensinger kan teknisk sett være alle fremmede, ikke naturlige emner. Et ikke uttømmende eksempel på forurensninger finner vi i proposisjonen, her omtales tungmetaller og andre metaller, løsningsmidler, olje, bensin og forurensende fibersedimenter.¹⁰

MB skiller på miljøskader (forurensingsskader) og alvorlige miljøskader. Av 10:1 går det frem at en miljøskade er en forurensingsskade som kan medføre skade, eller ubehag, for miljø eller menneskers helse. Miljøskaden klassifiseres som alvorlig når denne utgjør en betydelig risiko, eller som for vann forurensning når denne har en betydelig negativ effekt på vannmiljøet. Hva som konkret menes med en alvorlig miljøskade, virker det som at lovstifteren har overlatt til rettsutøveren å bestemme, dog har vi visse retningslinjer. Av SFS 2007:667 fremgår det, at ved bedømmingen hvorvidt en skade har en betydelig negativ effekt, skal det legges vekt på følgende parametere i overensstemmelse med 2§: Økologisk status, kjemisk overflatevannstatus eller økologisk potensial for vannområder; for grunnvann gjelder så vel kvantitativ status som grunnvannsstatus.¹¹

---

⁹ Bengtsson, Bertil (2012), side 2:38-39 samt 41

¹⁰ Prop. 1997/98:45 side 118 jfr. Bengtsson, Bertil (2012), side 10:8

¹¹ Bengtsson, Bertil (2012), side 10:9 se også Prop. 2006/07:95 side 67

En skade kan også være alvorlig hvis denne i et betydelig omfang inngriper på muligheten til å bevare dyre- eller plantearter, eller miljøet for en sådan art.¹² Her har lovgiveren spesielt lagt vekt på beskyttede dyre- eller plantearter samt deres livsmiljø, men også verneverdige naturområder og dyrs forplantings områder.¹³

Lovgiverne virker å ha vært klar over at det ikke kom til å bli enkelt å skille mellom alvorlige og ikke alvorlige miljøskader. Derfor finner vi også i forarbeidet at dette får avgjøres fra sak til sak. Et tenkt forløp er at en gitt bedrift anmelder en forurensningsskade som de bedømmer er en miljøskade, men som tilsynsmyndigheten stiller spørsmål ved. Tilsynsmyndigheten etterspør deretter ytterligere materiale samt etterlyser en ny bedømming fra bedriften osv..¹⁴

Det at en miljøskade foreligger, er i seg selv ikke nok til at man kan stille noen til ansvar for den. Det må foreligge en forbindelse mellom en gitt handling og skaden for at noen skal kunne påkrevs å utbedre skaden. MB krever derfor at det foreligger handling, eller virksomhet, eller rettere sagt miljøfarlig virksomhet.

2.2 Virksomhet

MB 2:8 påkrevs virksomhet som ikke har opphørt å eksistere, dette enten ved at den pågår kontinuerlig eller er av en gjentakende karakter. Virksomheten kan også bestå av en serie av enkelthandlinger som hver for seg er av liten betydning, men som kumulativt får virkning for miljø eller mennesker.¹⁵

Darpø mener at ordet virksomhet favner mere enn bare handlingen, og omfatter i stedet aktiviteten i helhet, og ikke bare de deler av den som forårsaker skade. Det vil si ikke bare selve utslippet men den prosess som leder til dette, og derfor er det på sin plass å ta inn i betraktningen hvordan tillatelsen til å bedrive miljøfarlig virksomhet er utformet.¹⁶

Lovgiveren ønsket at begrepet virksomhet skulle gis en vidstrakt tolkning. I noen hendelser så kan jeg synes det er vanskelig å skille på en eller flere virksomheter og selve virksomheten den eller disse utøver.¹⁷

---

12 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:9

13 Se også 2004/35/EG samt Prop. 2006/07:95 side 67

14 Prop. 2006/07:95, side 67

15 Michanek, Gabriel & Zetterberg, Charlotta: Den Svenska Miljörätten (2012) side 100, 102

16 Darpö, Jan (2003), side 25-26

17 Prop 1997/98:45 side 351

For å forsøke begrense min egen begrepsforvirring– og forhåpentligvis også lesernes – har jeg derfor valgt å anvende ordet bedrift i stedet for substantivet virksomhet, men beholde virksomhet som en beskrivelse av den drift som utøves.

2.2.1 Miljøfarlig virksomhet

Det er mitt inntrykk så langt at miljøskader alltid foreligger som resultat av en, eller flere miljøfarlige virksomheter, men at miljøfarlige virksomhet derimot kan godt eksistere uten at miljøskade oppstår.¹⁸ Kapittel 9 i MB tar fremfor alt for seg hvordan man preventivt kan beskytte menneskers helse og miljø, og tar i den anledning opp hvilke regler som gjelder for å gi tillatelse til miljøfarlig virksomhet. Her finner vi i første respektive tredje paragraf en definisjon på dels miljøfarlig virksomhet, men også hva som menes med ubehag for menneskers helse.

Første paragraf skiller mellom to typer av miljøfarlig virksomhet som er relevant for oss. Den første type angir alle utslipp av avløpsvann, faste substanser eller gass fra mark, bygning eller anlegg, uavhengig om disse utgjør forurensning. Her forutsettes det at infiltrasjon skjer, det vil si en sammenblanding av utslipp med miljø.¹⁹

Den andre typen miljøfarlig virksomhet tar for seg tilfeller der anvendelsen av mark, bygg eller anlegg skjer på en slik måte at det foreligger en risiko for ubehag for menneskers helse. Det er her uvesentlig om infiltrasjon skjer i nær- eller fjernmiljø siden også utslipp til atmosfæren regnes med. Det er tilstrekkelig at fare for utslipp foreligger, hvilket innebærer at selve oppbevaringen (forvaringen) av miljøskadelige midler i seg selv blir å se som pågående miljøfarlig virksomhet - selv om infiltrasjon ikke har skjedd og uavhengig av om menneskelig aktivitet ikke forekommer på plassen eller ikke har forekommet på et antall år.²⁰

Ved bedømming av hva som er ubehagelig for menneskers helse og miljø, angir man i tredje paragraf at ubehag foreligger i form av en eller flere forstyrrelser som ikke er av tilfeldig eller av ringe natur, men som må kunne bedømmes medisinsk. Lovstifteren har i forarbeidet valgt å ta hensyn til at noen mennesker er mere følsomme enn hva som er normalt.²¹

---

18 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:3-4, jfr. 9:7-8 Se også Prop 1997/98:45 side 496-498 hvor lovgiveren har delt miljøfarlig virksomhet opp i tre ulike grupper og gradert disse i forhold til farlighet. Se også Darpö, Jan (2003), side 44 samt 23 hvor det også fremgår at MB kan anvendes på alle forurensede områder uansett hvordan skaden har oppstått.

19 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:7

20 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:8 jfr. 9:3-4 se også 10:2-3 samt 10:5

21 Prop. 1997/98:45 side 350 Ringe (bagatellmessig)

Så langt har vi kommet frem til at for at noen skal kunne stilles til ansvar, må det foreligge en miljøskade. Miljøskaden kan være å anse som alvorlig eller mindre alvorlig, men det må foreligge et behov for avhjelpning. Årsaken til skaden - men også den faktor som holder denne i gang - virker å være utøvelse av miljøfarlig virksomhet siden denne type virksomhet ikke bare har forårsaket skaden, men anses utøves så lenge skaden består og det foreligger en risiko for skade eller ubehag.²²

2.2.1.1 Faktisk drift

I MP 8§ finner vi særskilte overgangsbestemmelser gjeldende andre kapittel MB. Her går det frem at MB 2:8 samt 10:2 skal anvendes når det dreier seg om miljøfarlige virksomheter hvis faktiske drift pågikk etter ML trådte i kraft (1 Juli 1969). Med faktisk drift menes aktiv drift, der en eller annen type av menneskelig aktivitet må ha forekommet. Gjelder saken for eksempel en overgitt søppelfylling, er denne teknisk sett en pågående miljøfarlig virksomhet selv om søppel ikke tømmes der.

Men dette i seg selv er ikke nok; menneskelig aktivitet kreves for at man skal kunne stille retroaktive krav til sanering av mark, bygninger, vann eller lignende til virksomhetsutøvere.²³ Videre forutsettes det at de faktiske virkninger av virksomheten fortsatt pågikk når MBs trådte i kraft (1999) samt at det fortsatt foreligger et behov i dag av å avhjelpe skader, eller ubehag som virksomheten har forårsaket. Disse bestemmelsene gjelder bare virksomhetsutøvere.²⁴

Bengtsson et al. mener dog at når det anses å være rimelig, så burde man kunne kreve av grunneieren etter 2:3 MB at denne forebygger videre spredning, for eksempel gjennom at denne blir ansvarlig for å transportere bort miljøfarlig avfall.²⁵

I neste kapittel vil vi forsøke å se nærmere på hvem som utøver virksomheten, samt berøre deres ansvar.

---

22 Se også Bengtsson, Bertil (2012), side 9:2, fotnote 1

23 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:45-10:46

24 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:45

25 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:46

3. Ansvarlig utøver

Miljöbalken inneholder ikke en klar definisjon på hva som menes med begrepet virksomhets utøver, dog kan vi finne veiledning i tiende kapittel hvor det går fram at virksomhetsutøveren er den som har utøvd den virksomhet eller handling som har forårsaket forurensningen.²⁶

Forurensende virksomhet kan være aktiv i form av at man heller noe ut eller at man sprøyter noe utover, men den kan også være passiv som når miljøfarlige substanser lekker ut fra en lukket beholder.²⁷

Hvem som er å anse som den ansvarlige utøver, eller bare er ansvarlig, beror på om det dreier seg om såkalte avhjelpnings- eller forvarings tilfeller. Men også hvorvidt det gitte forvarings tilfelle også er et avhjelpningstilfelle.²⁸

Bengtsson et al. anser at rene forvaringstilfeller hvor ingen påvirkning på miljø har skjedd, omfattes av reglene i MB kapittel 2 men ikke av tiende kapittel, mens det for avhjelpnings saker gjelder 2:8 respektive kapittel 10.²⁹

3.1 Avhjelpningstilfeller (Skadetilfeller)

Begrepet avhjelpning innebær i følge 10:1 så vel utredning av hvilken type av forurensning det gjelder, som konsentrasjon (intensitet) og nivå, men også etterbehandling og andre typer av utbedrings tiltak etter at en forurensingsskade har skjedd.³⁰

Utrednings ansvar foreligger ifølge Bengtsson et al. bare hvis et område allerede er skadet. Man kan derfor ikke med støtte av bestemmelser i tiende kapittel få i gang en undersøkelse for å finne ut om et område er skadet eller ei.³¹

---

26 Prop. 2006/07:95, side 57

27 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:11

28 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:13

29 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:13 se også 10:5

30 Prop. 1997/98:45, side 361 samt prop. 2006/07:95 side 70, men også Bengtsson, Bertil (2012), side 10:7, 10:9 og 10:14b

31 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:9 samt 10:14

Det er mitt inntrykk at 2:1, med sin formulering, «kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön» på et overordnet plan gir rom for at når det eksisterer en mulighet for at et gitt område er skadet, så foreligger det et utredningsansvar i samsvar med 2:8 via 26:2, subsidiert muligens 10:2 samt 10:5 første ledd og 10:1 tredje ledd.³² Årsaken til at jeg har dette inntrykket, er delvis et sitat fra Rio deklarasjonen, som ligger til grunn for lovstifterens tankegang med hensyn til forsiktighetsregler, hvor det fremgår at hvis det foreligger fare for alvorlig eller ikke reverserbar skade så kan ikke mangel på vitenskapelig fremstilte bevis benyttes som en unnskyldning for å ikke inngripe ved miljøforstyrrelser. Derav foreligger der det overgripende formål å forebygge ikke bare forventede men også mulige skader.

Det synes rimelig for meg at dette også bør gjelde når det foreligger en risiko for at skade allerede har skjedd.³³ I MÖD 2011:25 tok Mark- og miljødomstolen stilling til om en miljøskade kunne tenkes å foreligge som følge av en eventuell lekkasje fra en cisterne (oljetank), noe Preem AB benektende. Her la domstolen vekt på at det i dette tilfelle forelå en usikkerhet med henblikk på en tidligere omtvistet kontrollrapport, men også fordi at det vanligvis eksisterer en viss risiko for lekkasje når en cisterne med rørledninger blir gravd ned og liggende i jorden gjennom mange år.³⁴ Det kan virke som at man i den partikulære situasjon ved bedømming av hvorvidt en konstatert skade foreligger tar med i beregningen hva som er typisk for bransjen og at det derfor i dette tilfelle ikke forelå et behov for dokumentasjon på allerede eksisterende skade.

Bengtsson et al. sier jo også selv at formålet med avhjelpningen ofte ikke er bare å avhjelpe men også å forebygge, og det må jo være rimelig å tro at hvis det forelå et ansvar om å avhjelpe skade helt fra miljøfarlig virksomhets første dag som det fremgår av ML kapittel 5, så burde det at man defineres som en miljøfarlig virksomhet i seg selv være nok til å forutsette miljøskade.³⁵ Spørsmålet er om ikke forebyggende flyter sammen med reparerende og inspiserende virksomhet, reparasjon i seg selv ofte er forebyggende med hensyn til ytterligere skader og at inspeksjon kan forhindre de samme.

Det kan også finnes situasjoner som i MÖD 2006:36 hvor bedriften anså at prøvetagningen var av ren forsknings karakter, siden elven var allerede «friskmeldt», dvs. fisk fra elven kunne konsumeres.

---

32 Se også Prop 1997/98:45 side 207 samt Prop. 2006/07:95 side 69-70 hvor det fremgår at etterbehandlings formål også er å forebygge.

33 Prop 1997/98:45 side 207-208

34 MÖD 2011:25 se også Darpö, Jan (2003), side 22 andre avsnitt.

35 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:3-10:4 selvfølgelig avhengig av gruppering og klassifikasjon av virksomheten.

Her forelå det allerede et antall prøver tatt av elven, men ikke av det omfang som retten anså som nødvendig. Miljødomstolen slo dog fast at det faktum at en elv «friskmeldes» fint kan innebære at den fortsatt har så mye gift i seg - her kvikksølv og muligens PCB- at deler av den kan bli nødvendig å sanere. Ett interessant paradox, synes jeg, med tanke på at formålet med MB nettopp er å beskytte menneskers helse og miljø.³⁶

Ansvar for å avhjelpe ubehag og skader kan en videre oppfylles både i form av etterbehandling som tar sikte på i den grad det er mulig å reparere den skade som er skjedd, eller betale for en sådan reparasjon men også gjennom å nøytralisere virkningen av denne ved kompensering på annet måte i overenstemmelse med 10:5.³⁷

3.1.1 Hvem er ansvarlig for å avhjelpe?

3.1.1.1 Bedriften som virksomhets utøver

Ifølge miljø direktivet er det virksomhetsutøver som i første hand skal anses som ansvarlig når alvorlig miljø ulykker skjer.³⁸ Lovgiveren har overgitt til domstolene å bedømme hvem skal anses være utøver av den gitte forurensende virksomhet. Bedømmingen er problematisk, og vi kan bare håpe på å få et tydeligere bilde av hva man i praksis legger vekt på av parametere.³⁹ Doktrinen poengterer at ett springende punkt er at den som blir ansett som virksomhetsutøver i MB 2:8 resp 10:2, også har faktisk og rettslig mulighet til å gjøre noe med saken.⁴⁰ Vi kan finne ett eksempel på dette prinsipp fra Koncessionsnämnden for miljöskydds dager gjengitt i en rettsak fra senere tid, nemlig M3321-12 hvor Mosås Törsjö Fastigheter AB manglet rett til å bort transportere leietagers farlige avfall og derfor ikke ble ansett være virksomhetsutøver.⁴¹

En viss vegledning kan man finne i den såkalte Sevesolagen, der det fremgår det at virksomhetsutøveren kan være enhver fysisk eller juridisk person som driver eller innehar en bedrift eller et anlegg eller som på annen måte har rettigheter til å fatte avgjørende beslutninger for virksomheten eller anleggets tekniske drift. Flere bedrifter som er plassert på samme sted og som har samme eier er å anse som én bedrift.⁴²

---

36 MÖD 2006:36 se også M 4947-04 Baltic gruppens kommentarer i Miljødomstolen – Umeå tingsrätt

37 Bengtsson, Bertil (2012), side 2:38-39 samt Darpö, Jan (2003), side 58

38 Prop. 2006/07:95, side 56

39 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:7

40 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:5

41 M 3321-12 dog gjelder her andre vilkår ved sanering av grunn hvor man som bedrift selv har utøvet virksomhet.

42 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:7 se også Darpö, Jan (2003), side 29

Videre gjelder det ifølge Miljöoverdomstolens praksis at hvis et morselskap gir datterselskapet oppdraget med å starte og drive virksomhet, så anses morselskapet ha sanksjonert dennes miljøfarlige virksomhet og kan komme til å bli betraktet som ansvarlige utøver.⁴³ Dette gjelder selv om det er datterselskapet som er innehaver av den tillatelsen som kreves for å drive miljøfarlig virksomhet og således er å anse som adressat for forurensningsskader som denne har forårsaket.⁴⁴ I prop. 2006/07:95 kan vi se at lovgiverne legger vekt på hva man omtaler som kontrollmakten samtidig som de poengterer at innflytelse i seg selv ikke er nok til å inngi ansvar. Dette innebærer at det at et aksjeselskap har full innflytelse over sitt datterselskap i seg selv ikke er nok, i det den relevante kontrollen skal avse den faktiske virksomhet og ikke selve utøveren. Dermed følger det også at denne kontroll makt ikke behøver baseres på eier innflytelse, men på muligheten til å utøve den faktiske kontrollen over virksomheten.⁴⁵

Hvis datterselskapet - eller hvilken som helst annen miljøfarlig virksomhet - blir oppkjøpt og/eller fusjonerer, går tillatelsen til å drive miljøfarlig virksomhet nærmest automatisk videre til neste innehaver som i utgangspunktet kan bli betraktet som adressat for et eventuelt avhjelpningskrav i sin status som nåværende virksomhets utøver, og risikerer derved å arve tidligere virksomhets forpliktelser, dette siden krav kan rettes mot hvem som helst av de som i ett gitt tilfelle blir å betraktes som ansvarlig for miljøfarlig virksomhet idet disse hefter solidarisk for avhjelpning av miljøskader ifølge MB 10:6.⁴⁶ Dette utelukker dog ikke at krav også kan rettes mot virksomhets utøvere som forurenser uten å inneha tillatelse til utøvelse av en for saken relevant miljøfarlig virksomhet.⁴⁷

Samme paragraf angir dog at adressat for et avhjelpningskrav i sin tur kan stille tidligere virksomhetsutøvere til ansvar. Dette under forutsetning at disse fortsatt eksisterer og at dennes egne forurensninger enten kan estimeres eller direkte dokumenteres så at en rimelighets bedømmelse for ansvars fordeling kan skje.⁴⁸

---

43 Bengtsson, Bertil (2012), side 9:6 se også MÖD 2005:64

44 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:11

45 Prop. 2006/07:95, side 58 se også Darpö, Jan (2003), side 26

46 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:11-10:12. samt Darpö, Jan (2003), side 28 Dette gjelder bare om man anses bedrive virksomheten.

47 Se MÖD 2010:18, hvor domstolen slår fast at en virksomhets utøver kan bli ansvarlig for utslipp i overenstemmelse med eksisterende tillatelser, men også for utslipp som ikke favnes av disse. Tillatelsen er bare å se som en rett til å slippe ut, og innebærer ikke fritak fra senere skadestandskrav.

48 Darpö, Jan (2003), side 38-40

EUs miljødirektiv 2004/35/EG angir i artikkel 2:6 at som virksomhetsutøver anses hver fysisk eller juridisk person, privat eller offentlig som driver eller kontrollerer en yrkesvirksomhet, eller hvis gitt i nasjonal lov den person som har fått delegert disses avgjørende økonomiske rettigheter, og har tillatelse eller godkjenning til å drive, registrere eller anmelde den miljøfarlige virksomheten.⁴⁹

Det er dog ikke bare miljøfarlige bedrifter som kan anses som virksomhetsutøvere etter MB og derved bli adressert for pålegg om å avhjelpe. Her kan det virke som at lovstifteren har gått litt lengre enn EUs direktiv i det man har angitt at miljøskade ikke henger sammen med en viss type av bedriftsgruppe, men med selve forurensningshandlingen.⁵⁰

I prop. 2006/07:95 går det frem at tanken om ansvarsgjennombrudd ikke er helt utelukket, men da i partikulære situasjoner med en aksjeeier som utøver kontroll over virksomheten.⁵¹ Hvordan dette kommer ut i virkelighetens verden gjenstår å se.

3.1.1.2 Grunneier som virksomhets utøver

Under MB 10:3 tildeles grunneier et **subsidiært** avhjelpningsansvar. Her gjelder delvis at det ikke lengre eksisterer en bedrift som kan stilles til ansvar for forurensningen, men også forutsettes det at når grunneieren ervervet sin eiendom (her er grunneier noe forenklet anvendt om så vel grunneier som huseier eller anleggseier) så kjente han til, eller burde ha oppdaget at det forelå en forurensningsskade. Her gjelder grunneier eller huseiers undersøkingsplikt i overensstemmelse med JB 4:19, 2stk.. Skulle det foreligge dokumentasjon på et allerede eksisterende krav på etterbehandling i matrikkelen (fastighetsregistrets inskriveringsdel) så kan etterbehandling alltid kreves av ny eier uavhengig om denne kjente til eller burde ha kjent til forurensningen.⁵²

I 2007 blev ordet etterbehandling erstattet med avhjelpning i MB, for 10:3 hette det videre at det her var snakk om avhjelpning i overensstemmelse med kapittel 10.⁵³ Delvis innebærer dette at grunneiere fikk et utøket ansvar til også å omfatte utredningskostnader.⁵⁴

---

49 Prop. 2006/07:95, side 56-57 ref 2004/35/EG, Artikkel 2:6 jfr. 2.2.1 i denne avhandling

50 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:10 se også foreliggende unntak for visse statlige organ. Ref. 2004/35/EG, 2:6

51 Prop. 2006/07:95 Se også Darpö, Jan (2003), side 30-31 for en diskusjon

52 Bengtsson, Bertil (2012), side10:16a samt Darpö, Jan (2003), side 8 og 51

53 SFS 2007:660, jfr Prop. 2006/07:95, side 54-55

54 Bengtsson, Bertil (2012), side10:16

Primært ansvar for grunneiere etter MB10:2 kan foreligge om denne har bidraget til forurensningen ved egen forurensende virksomhet.

Grunneieren kan tildeles **primært** ansvar for avhjelpning etter kapittel 2, enten ved at han utfører deponi/lagringsvirksomhet av farlige substanser og risk for lekkasje foreligger (så kalte forvaringsfall) eller etter MB 2:3 og 7 ved at han gjennom mark arbeid eller lignende har gjort så at forurensningen har blitt spredt utover (ved exploatering).⁵⁵

Jeg har litt vanskelig med å forstå Bengtsson m. fl. resonnement vedrørende grunneiers ansvars begrensning, delvis fremholdes det at grunneiers ansvar ikke kan overstige virksomhets utøverens, med den innebyrd at når det foreligger en virksomhetsutøver og dennes ansvar er bestemt så kan grunneier hefte for overblivende kostnader. Samtidig så fremgår der at det ikke foreligger et solidarisk ansvar mellom virksomhetsutøver og grunneier, siden først bør de som har forårsaket skaden stilles til ansvar, og deretter de som burde ha kjent til skadene.⁵⁶

Det kan kjennes som at dette er motstridende argumentasjon, for om grunneier hefter for overblivende kostnader så ser det ut for meg som at det eksisterer et solidarisk forhold bare at man rangerer lengre ned på den solidariske ansvarsstige. Det er litt interessant å beakte domstolens resonnement i MÖD 2011:1, hvor domstolen slår fast at en grunneier kan bare holdes ansvarlig når det ikke finnes hverken nuværende eller tidligere virksomhetsutøvere som kan stilles til ansvar. Det at disse virksomhetsutøvere mangler penger til å betale mangler betydelse for spørsmål vedrørende plassering av ansvar. Her går domstolen så langt at de mener at det foreligger intet hinder mot å la et avsluttet likvidasjons forfarende gjøres om for at kostnadene for avhjelpningen skal tas med.⁵⁷ Derved lar de länsstyrelsens innvendinger mot at den identifiserte virksomhetsutøver var et enkeltmanns selskap, at de ikke hadde mulighet til å drive et ærende mot en virksomhet i likvidasjon og at man i disse ærende ikke kan kreve aksjeeiere på ansvar, henge i luften.⁵⁸

---

55 Bengtsson, Bertil (2012), side10:6 samt 10:16 Her går der fram at grunneier under den tidligere ML bare hadde ansvar for forvaringsfall.

56 Bengtsson, Bertil (2012), side10:16

57 MÖD 2011:1

58 MÖD 2011:1 I denne sak anså domstolen at det kunne foreligge et exploaterings ansvar. Man kan også undre seg hvordan en enmannsbedrift kunne ha forurenset i det omfang som stipuleres...et spørsmål kan være hvorvidt länsstyrelsen i denne sak har gjort et godt nok forarbeide?

Går man vi nu til MÖD 2010:18 finner vi at bedriften Engquist & Udesen blir skyldig til å betale bare 25 % av de samlede avhjelpningskostnader, og på spørsmålet om hvem som skulle betale resten så svarer domstolen at loven ikke angiver hvem som betraktes som ansvarlig for resterende beløp. Problemstillingen blir deretter sendt i retur til Länsstyrelsen for klarlegning.⁵⁹ Muligens ville utfallet her bli et annet dersom bedriften ikke hadde hatt penger til å betale alt? Kanskje er det så at svaret ikke er gitt, og at vi bare her får vente på fremtidig rettsutøvelse for å få et svar på dette spørsmål.

En siste situasjon som bør berøres her er spredning av forurensning som følge av grave arbeid.

3.1.1.3 (Exploatering) Grave arbeid

Bengtsson et al. angir at den som utøver grave arbeid på en forurenset grund og derved gjør at miljøfarlige substanser spredes blir at betrakte som en utøver av miljøfarlig virksomhet på samme måte som grunneieren i forvaringssakene. Dette mener jeg Darpö bekrefter som angir at man anses som utøver av miljøfarlig virksomhet ifølge 9:1⁶⁰ Dette har jeg vanskelig for å forstå, spesielt fordi det kan dreie seg om infiltrert materiale så som i Kabe saken MÖD 2006:26 hvor Kabe bearbeider grund som Tenhults Impregnerings verk har forurenset. Her anses Kabe å være virksomhets utøver på lik linje med Tenhult, og gis derfor ret til å reise tiltale i Miljödomstolen i overenstemmelse med MB 10:6 om solidarisk fordeling av kostnader for avhjelpning av forurensning.⁶¹ Jeg har derimot det inntrykk at gjennom exploatering (spredning gjennom grave og/eller annet utviklingsarbeid på en miljøskadet eiendom) så går sekundæransvaret over til å bli primæransvar under MB 2:8 samt 10:2. Dette er noe jeg gjerne vil gå inn på i min senere analyse av rettsmaterialet.

---

59 MÖD 2010:18 Nuværende grunneier er samfundet Jesu Kristi kirke av sista dagars helige.

60 Bengtsson, Bertil (2012), side10:14a samt Darpö, Jan (2003), side 9

61 MÖD 2006:26

3.2 Forvaringstilfeller

Forvaringssaker foreligger når miljøfarlige substanser oppbevares adskilt og vel avgrenset fra omgivelsene uansett om dette er i tette tønner, urinbrønner, i sisterner eller alternativt i form av mot omgivelsene vel avgrensede hauger.⁶²

3.2.1 Hvem er ansvarlig for å avhjelpe?

3.2.1.1 Bedriftens ansvar i forvaringssaker

Jeg synes det fremgår så tydelig av hva som allerede har blitt omtalt at bedriften er skyldig til å ta hand om sitt eget miljøfarlige avfall og at grunneier blir ansvarlig bare når virksomhetsutøver ikke går å finne. Det vil si under forutsetning for at denne tok over eiendommen etter 31.december 1998 ifølge 15§ MP.⁶³ For at ikke å risikere gjenta meg selv tenker jeg ikke diskutere dette mere her. Dog oppstår her en interessant problemstilling når bedriften er under likvidasjon og vi snakker om et konkursbo.

3.2.1.2 Konkursbo

Om et konkursbo kan komme til å betraktes som virksomhets utøver eller forvarer av miljøfarlig avfall/substanser, er avhengig delvis av om substansene er adskilt eller infiltrert men også hvorvidt konkursboet har råderett over den miljøfarlige virksomhet samt om forurensningen fortsetter etter at konkursboet har tatt over. Dersom man hadde råderett over den miljøfarlige virksomhet og forurensningen fortsatte etter at konkursboet har tatt over så anses konkursboet som virksomhets utøvere.⁶⁴ Det innvirker ikke på en eventuell bedømming av konkursboets avhjelpende eller preventive forpliktelser at boet mangler penger, dette både fordi miljøskade skyld går før og ved siden av andre forpliktelser men også gjelder der at om der i boet ikke skulle finnes penger så skulle gjerne saneringsforsikringen i MB kapittel 33:3 tre inn.⁶⁵

3.2.1.3 Grunneiers ansvar

Grunneiers ansvar i forvaringssaker er avhengig delvis av hvis det foreligger et rendyrket forvaringstilfelle eller ei, men også om oppbevaringen av det farlige avfall/forurensningen er frivillig. Regulering av rene forvaringssaker skjer ved hjelp av MB 9:1 samt 2:3 og 7, her dreier det seg fremst om å forhindre at infiltrasjon skal oppstå derfor gjelder her heller ingen formelle tidsgrenser.⁶⁶

---

⁶² Bengtsson, Bertil (2012), side10:14 samt 10:5 samt Darpö, Jan (2003), side 44

⁶³ Se Darpö, Jan (2003), side 9

⁶⁴ Bengtsson, Bertil (2012), side10:14a

⁶⁵ Darpö, Jan (2003), side 9

⁶⁶ Darpö, Jan (2003), side 48 samt 9

Rendyrkede forvaringssaker kan foreligge uavhengig om grunneieren kjente til forurensningen eller ei.

Grunneiere som driver en forvaringsvirksomhet, det vil si anvender sin mark bevisst for å forvare cisterner eller tønner kan komme til å betraktes som en virksomhetsutøver i følge Bengtsson et al., denne kan se ut som han motsier seg selv når han angir at det her dreier seg om forvaringssaker.⁶⁷ Mitt inntrykk av saken er at sannheten i disse tilfeller er komplisert, dette fordi grunneiere hvis grunn også fungerer som deponi for miljøfarlig avfall bedriver aktivt en miljøfarlig virksomhet, fordi disse bidrar med sin deponi virksomhet til å forurense grunnen selv om de ikke er de faktiske produsenter av avfallet. Bidraget skjer enten ved at man mottar penger for deponeringen eller ved at man godkjenner denne. Så lenge avfallet er avgrenset fra omgivelsene så vil dette fortsatt kunne betraktes som rene forvaringssaker, men i det øyeblikket infiltrasjon i miljø skjer så blir grunneieren en forurensers ansvarlig for avhjelpning av skade med alt hva dette innbefatter.

Dette stemmer også med doktrinen som angir at når det ikke dreier seg om rene forvaringssaker men hvor en grunneier som ikke er ansvarlig for en deponerings virksomhet, har beholdere på sin eiendom som enten har lekket eller lekker kjemikalier så foreligger der et komplisert forhold viss utfall er avhengig av hvordan virksomhets utøver begrepet i MB 10:2 tolkes. Betraktes grunneieren som virksomhets utøver blir denne ansvarlig for så vel bort forsering av beholder, kontainer eller lignende, men også for sanering av grunn hvor miljøskade har skjedd. Anknyttes derimot virksomhetsutøverbegrepet bare til MP 8§ så blir den som faktisk bedriver, har bedrevet en virksomhet, eller som utfører en handling som forårsaker forurensning adressat for saneringen og ikke grunneieren.⁶⁸

Ser man på MB 10:3 2stk så kan man få den forståelse at grunneiere som ikke har kjent til, eller burde ha kjent til forurensning på eiendommen ikke kan kreves på avhjelpning.⁶⁹ Et eksempel på sådant tilfelle er MÖD 2006:63 hvor noen hadde tyv dumpet avfall på Svenska Cellulosa Aktiebolaget SCAs eiendom, her slo Miljödomstolen fast at avfallet i seg selv var å se som miljøfarlig virksomhet (her forvaring) mens Miljöoverdomstolen refererte til 4§ i Lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning og viste til at straffesanksjoner bare kan rettes mot den som forsøpler.

---

⁶⁷ Bengtsson, Bertil (2012), side10:13

⁶⁸ Bengtsson, Bertil (2012), side 10:13 se også 2 note.

⁶⁹ RÅ 1997 ref. 12, jfr. Bengtsson, Bertil (2012), side 10:16a

Domstolen anså at den som forsøpler er å betrakte som virksomhetsutøveren og siden SCA verken hadde direkte eller indirekte medvirket eller akseptert forsøplingen så kunne disse ikke pålegges å gjøre noe med avfallet.⁷⁰

Dommen er interessant både fordi retten ikke pålegger grunneieren å transportere bort, men også fordi man angir at i forsøplingsfall, når grunneier ikke kan klandres, så blir det et kommunalt ansvar å rydde opp når det ikke går å finne virksomhets utøver.

En annen eldre sak som Bengtsson et al.. og siterer fra, RÅ 1997 ref. 12 (Urinbrønnsaken), dreide seg om et ektepar som noen dager etter eiendoms kjøp finner olje i en urinbrønn, hvoretter disse anmelder dette til tilsynsmyndigheten og blir selv skyldig til å bortfrakte oljen, sanere og rengjøre urinbrønnen, dette selv om de ikke var skyldig i lagringen, ikke virker ha tenkt å drive virksomheten videre og agerer med en gang. Her anser retten at paret hadde forsømt sin undersøkelsesplikt. Tidligere var det bilreparasjons virksomhet på eiendommen, og paret burde ha kjent til at mulighet for forurensning forelå, og derved inpsisert eiendommen bedre før kjøp. I denne sak framgikk der at urinbunnen var helt dekket til, men stakk opp ca. 50 cm. over omgivelsene og var dekket av et flyttbart jernlokk.⁷¹ Skal man se noen logik i disse må det være at i det første tilfelleet var det snakk om forsøpling på annens eiendom, hvor dumpingen av avfall skjedde etter at SCA hadde tatt over eiendommen, mens ved det andre tilfellet så dreier det seg om egen eiendom og gammelt miljøfarlig avfall i det dette var på eiendommen ved overtagelsen. Dog kan man synes at i saken med urinbrønnen så burde man i første hand ha gått etter virksomhetsutøveren, her Lunds Bilverkstad AB.⁷²

Darpø taler her om at MB fremholder en streng undersøkelsesplikt, fordi man ønsket fra lovstifterens side å stimulere kjøpere av næringseiendommer til å utføre markundersøkelser innen kjøpet ble slutført. For huseiere skulle det dog bare gjelde at disse bare blir ansvarlige om de kjente til forurensningene.⁷³ Man skulle også her tro at det i tillegg gjelder at disse burde ha oppdaget miljøskaden ved en normal inspeksjon.

---

70 MÖD 2006:63

71 Bengtsson, Bertil (2012), side 10:46

72 Se også Bengtsson, Bertil: Speciell Fastighetsrätt Miljöbalken (2003), side 202-203 samt Darpö, Jan (2003), side 52

73 Darpö, Jan (2003), side 52

Til slutt virker det også som at grunneier kan bli adressat for krav ifølge 2:3 MB på at utføre handlinger som forebygger framtidige skader eller ubehag i tilfeller hvor virksomhets utøverens faktiske drift opphørte innen 1 Juli 1969. Det kan dog her se ut som at grunneieren må ha akseptert opplagring av miljøfarlige substanser på grunnen, enten ved direkte eller passiv aksept. Passiv fordi man kjenner til situasjonen men unnlater å gjøre noe for å minimere miljørisikoen.⁷⁴

3.3 Solidarisk ansvar

Bestemmelsen om solidarisk ansvar innebær at tilsynsmyndigheten kan rette krav til hvilken som helst av de som har bidraget til forurensingen, dog bør man i første hånd utkreve avhjelpning fra den virksomhetsutøver som fortsatt driver virksomheten.⁷⁵ Denne kan i sin tur rette krav på dekning av sine kostnader til øvrige virksomhetsutøvere gjennom Mark- og miljödomstolen ifølge MB 20:2, 1 stk, 7p.⁷⁶ Her gjelder det at man kan dokumentere eget bidrag til forurensning.⁷⁷

Solidarisk ansvar foreligger når flere har forurenset et område og innebær at hver og en av de som har bidraget til forurensningen mere en bagatellmessig kan utkreves ansvar for avhjelpen.⁷⁸ Med bagatellmessig menes at størrelsen på skaden som er forårsaket er så liten at den i seg selv ikke krever etterbehandling.⁷⁹ Det at man har forurenset i mindre grad innebær ikke ifølge Darpø at man får slippe sin del av forurensningen, har man bidraget med 10 % så får man stå for sine prosenter men slipper å hefte for andres.⁸⁰

Skulle ansvaret reduseres i overenstemmelse med MB 10:4 så kan det virke som at det akkumulerte totale beløp som skal betales ikke kan overstige de samlede reduserte summer, (ex A10% + B20% + C45%=75%) derfor kan det foreligge en situasjon hvor ex. bare 75% av kostnaden blir dekket.⁸¹ Så kan man jo spørre seg om hvem som skal betale resten? Grunneieren eller staten?

---

74 Bengtsson, Bertil (2012), side10:46

75 Darpö, Jan (2003), side 38

76 Darpö, Jan (2003), side 39

77 Darpö, Jan (2003), side 17 her kan vi se at virksomhetsutøver har bevisbyrden for at dokumentere sin andel av forurensningen.

78 Darpö, Jan (2003), side 36

79 Darpö, Jan (2003), side 35

80 Darpö, Jan (2003), side 35-36

81 Darpö, Jan (2003), side 36-37

4. Rettsstilfeller

Jeg har valgt å her se nærmere på fem rettssaker, de to første er ikke helt nye og således også diskutert mere i litteraturen. Jeg har tatt dem med både fordi jeg ikke synes de er ferdig diskuterte, men også fordi jeg synes de bidrar med viktige brikker til bildet av virksomhetsutøveren. De to siste saker er nye, det er saker som man begynner å se litt av i litteraturen men jeg synes det gjenstår mye i å analysere de implikasjoner som følger. Derfor har jeg også lagt vekt på en utførligere beskrivning av disse.

4.1 Hvem er en virksomhetsutøver?

Jeg har tatt med to rettssaker som jeg synes egentlig beskriver veldig bra de parametere man legger vekt på ved bedømmelsen av hvem som arver virksomhets ansvar, den tredje er mere eller mindre en gjennomsnitts sak som mest er med for gi kontrast. I begge de første saker ble partene klassifisert som ikke værende virksomhetsutøvere. Den første saken er fra før 2011 og således fra tiden før Mark- og miljødomstolen ble slått sammen i en.⁸²

---

⁸² Domstol.se om Sveriges domstolar; samt markochmiljooverdomstolen.se om Mark- og miljødomstolen

4.1.1 Miljøoverdomstolen

4.1.1.1 MÖD 2009:36

Bakgrunn

25 oktober 2007 pålegger länsstyrelsen i Hallands län Stora Enso Fine Paper AB (Storaenso) å utføre undersøkelser av forurenset område på eiendommen Oskarström 5:85 i overenstemmelse med MB 2:8 respektive 10:2. Storaenso overklager til miljødomstolen som avslår overklagende. Det virker ikke som at Storaenso har tilgang til eiendommen når miljødomstolen forkynner sin dom. Storaenso overklager til Miljøoverdomstolen. Spørsmålet i saken som ikke klart går frem av forsiden er hvorvidt Storaenso er rett adressat dvs. kan betraktes som utøve faktisk drift ifølge MP8§ hvilket i sin tur leder til at denne blir at se som virksomhet utøver i overenstemmelse med 10:2.⁸³

Oskarsström Suphite Mills AB som senere ble til Storaenso produserte sulfidmasse for papir produkter frem til februar 1966. Etter juli 1969 produserte Storaenso sponskiver i nye lokaler på samme sted. Sponskivene blir anvendt til byggearbeider. Fremstillingsprosessene for produktene er ulike, men råvarene de samme.⁸⁴

Fakta

Storaenso har på samme eiendom bedrevet to adskilte bedrifter, bedriftene ble ikke bedrevet på samme tid og derved heller ikke side om side. Produksjonsprosessen for de ulike bedrifters produkt er ikke den samme, og til en stor del kan de ikke anses ha samme belastning på miljøet. Det eneste felles jeg kan se vedrørende forurensende virksomhet i Skogsindustriens uttalelse i miljødomstolen er at der kan forekomme enkelte PCB rester av sulfidmasse/sponskive tilvirkning.

Miljøoverdomstolens vurdering av saken

Miljøoverdomstolen la vekt på at i tidligere saker så hadde det vært snakk om bedrifter hvis miljøfarlige delvirksomhet som hadde forårsaket forurensningen hadde opphørt innen 30 juni 1969, mens den faktiske drift av den miljøfarlige virksomhet i hovedsak hadde fortsatt etter dette dato. I denne sak var der derimot snakk om to ulike bedrifter, den ene med produksjon frem til februar 1966 den andre fra juni 1966 og fram til 1984. Bedriftene hadde to ulike tekniske prosesser og ulike typer av forurensning. Miljøoverdomstolen anerkjente Storaensos overklage og opphevdde länsstyrelsens påbud.⁸⁵

---

83 M 2953-07

84 MÖD 2009:36 (M 2535-08)

85 MÖD 2009:36 (M 2535-08)

4.1.2 Mark- og miljøoverdomstolen

4.1.2.1 M 6986-10 (MÖD 2011:24)

Bakgrunn

26 september pålegger Miljø- og redningsnämnden i Eskilstuna kommune NJ Innovation AB (NJ) i overenstemmelse med MB 10:2 å utrede forekomsten av klorerte løsningsmiddel samt fremlegge forslag på behandlingsprogram for forurensning på eiendommen Valnöten 11. NJ overklager først til Länstyrelsen i Södermanlands län som avslår saken og deretter til miljødomstolen som også avslår, og siden til Mark- og miljøoverdomstolen som blir siste instans i saken.⁸⁶

På eiendommen bedrev Ornamentik miljøfarlig virksomhet frem til 1986 hvor disse gikk i konkurs. I løpet av 1988 bygger Tunafastigheter i Eskilstuna, som eier anlegget, om lokalene til et industri hotell. NJ flytter in i en mindre del av dette hotell, og får også mulighet å kjøpe ut visse maskiner fra konkursboet etter Ornamentik.⁸⁷

Fakta

Ornamentik produserte i hovedsak maskin skilt, mens NJ holdt på med foto etsing, også i metall men med en helt annen kundekrets ifølge bedriften. Fremstillings prosessen virker heller ikke være identisk siden den omtvistede miljøfarlige substans trikloretylen ikke kan anvendes i NJs prosess, dette fordi disse anvender en annen type av metall for hvilken trikloretylen skulle være direkte skadelig. Når NJ startet opp sin virksomhet så visste man ikke sikkert hvilken produksjonsmetode man skulle satse på, derfor søkte man også tillatelse til å anvende trikloretylen.⁸⁸

Mark- og miljøoverdomstolen vurdering av saken

Det synes meg som at domstolens gjør en stegvis vurdering i saken, man begynner med å slå fast at NJ ikke har anvendt trikloretylen, deretter vurderer de om bedriften på grunn av koblinger til Ornamentik kan betraktes som virksomhetsutøver. Her legger de vekt på at Ornamentik hadde 85 ansatte mens NJ nu har fire, at NJ har fått en ny tillatelse til miljøfarlig virksomhet samt at bedriftenes virksomhet ikke er den samme. Mot denne bakgrunn er det at mark- og miljødomstolen angir at det ikke foreligger organisatorisk forbindelse mellom bedriftene og at det derfor ikke er snakk om samme virksomhet, samt at NJ ikke har bidraget til forurensning av trikloretylen og blir ikke derfor å betrakte som en virksomhetsutøver i overenstemmelse med MB 10:2⁸⁹

---

86 M 6986-10, (MÖD 2011:24) Se også Domsbilaga 1. (Denne sak fremgår som fra MÖD men er en mark- og miljødom.)

87 M 6986-10 (MÖD 2011:24), side 2 samt M 4319-09, side 3 selskapets argumentasjon.

88 M 6986-10, (MÖD 2011:24), side 3

89 M 6986-10, (MÖD 2011:24), side 4

4.1.2.2 M 3001-12

Bakgrunn

Länstyrelsen i Uppsala påla Tärnsjö Garveri AB (TG) 1. Juli 2011 å bekoste del av undersøknings og undersøkningskostander motsvarende en forstudie for å kartlegge omfang og nivå av fremfor alt utslipp av krom til Tärnsjöen fra tidligere garverivirksomhet på eiendommen. TG overklager først til miljödomstolen som avslår saken og siden til mark- og miljödomstolen.⁹⁰

På eiendommen Nora Prästgård 2:44 har det drevets garverivirksomhet siden 1945, i 1993 tok TG over eiendommen med lokaler og innbo etter at den tidligere eier Tärnsjö Ånggarveri AB gikk i konkurs.⁹¹

Fakta

TG fortsatte å drive garveri virksomhet men valgte å satse på vegetabilsk garving i prosessen. TG hevder at det er ikke garving prosessen som sådan som har forårsaket forurensningen men krom garving, og at kromgarving er å se som en egen prosess. TG har aldri anvendt krom i sin prosess. Mens det er sant at TG overtok ved kjøp lokaler mm, så er det også sant at de etablerte en ny organisasjon med ny eier og ny produksjonsteknikk. Det fremgår også av saken at den nye bedrift ansatte 27 av de 85 som tidligere arbeidede i Tärnsjö Ånggarveri AB, samt at Tärnsjö Ånggarveri også bedrev vegetabilsk garving side om side med krom garving.⁹²

Mark- og miljöoverdomstolens vurdering av saken

Til grunn for sin vurdering legger mark- og miljödomstolen at den som overtar en virksomhet i prinsippet overtar så vel rettigheter som forpliktelser, samt at krav på etterbehandling kan rettes mot hvem som helst som bedriver virksomheten.

Domstolen legger også vekt på at bedriften ansatte en del av den personal som tidligere hadde arbeidet i virksomheten samt at bedriften ved å beslutte seg for vegetabilsk garving hadde fortsatt den tidligere virksomhets drift. Domstolen sier at den garverivirksomhet som TG driver på samme sted ikke er så teknisk og miljømessig ulik den som tidligere ble bedrevet på eiendommen og pålegger derfor TG å utføre undersøkelsen.⁹³

---

90 M 3001-12, side 1-2

91 M 4015-11, side 4

92 M 3001-12, side 2 samt M4015-11, side 2-4

93 M 3001-12, side 3

4.2 Exploatøren som virksomhets utøver etter 10:2

4.2.1 Høyeste rett

4.2.1.1 T 2052-10 JM Värmdöstrand (JM) mot Kustbostäder (KB) i Oxelösund

Bakgrunn

26 juni 2002 forela Länstyrelsen i Södermanlands län JM å foreta undersøkelser, samt fremlegge forslag på behandlingsprogram av Gösen 2 i Oxelösund. JM overklager dog forelegget til miljødomstolen og får medhold, dette siden bedriften Kuusakoski Sverige AB (KS) har fått innvilget sin søknad om å drive avfalls handling på eiendommen mot at disse sanerer deler av den. Det kan se ut som at KS var leietager og at den som faktisk skulle utføre saneringen var KB dette både siden det foreligger et forelegg av 18 desember 2003 fra samme länstyrelse til KB hvor det fremgår at disse skulle utføre undersøkelser samt pålegg om å vise forsiktighet ved etterbehandling av eiendommen, men også fordi at de selv refererer til sin forpliktelse i henhold til oppfyllelse av länstyrelsens betingelser til KS mot rettigheten til å drive anlegget. Det virker dog som at KS senere falt fra som rettighetshaver, man kan tenke seg at det ikke ble noe av avfallsanlegget.⁹⁴

På Gösen 2 drevs der fra 1946 produksjon av ulike typer av rør.⁹⁵ Frem til 1979 skjedde produksjonen igjennom hva man jeg tror man kan se som JM's datterselskap (JM's firma var fra 1976-1987 Gustavsberg AB (G)), med det tillegg at datterselskapet AB Centrifugalrør (C) inngikk en avtale med Kooperative Förbundet (KF) i 1958, som innebar at riktignok eide C anlegget og produksjonsutrustningen men KF stod for driften frem til 1975.⁹⁶ C fusjonerte med G og JM gjennom G drev så selv produksjons anlegget frem til 1987 hvorefter den blev solgt til Gustavsbergs Cerör AB (GC). Det er mitt inntrykk at GC er igjen et datterselskap til G og derved også JM (dog kjenner jeg ikke eierforholdene etter 1987!). I 1992 legger så GC ned sin rørproduksjon i Oxelösund og begynner i stedet at importere rør produsert i Østerrike fra og med begynnelsen av 1993.⁹⁷ I forbindelse med at man nedlegger produksjonen så pålegges man å utføre hva JM anser være en «omfattende» sanering av eiendommen som blir godkjent av Länstyrelsen 29. oktober 1993.⁹⁸

Det ligger i sakens natur at i den senere tid har länsmyndigheten kommet til å se saneringen som værende ikke tilstrekkelig.

---

⁹⁴ NJA 2012, s 125 samt 127-128

⁹⁵ NJA 2012, s 127 samt VA Forsk Rapport Nr. 34 2003, side 11

⁹⁶ NJA 2012, s 126-129

⁹⁷ NJA 2012, s 129 samt VA Forsk Rapport Nr. 34 2003, side 11

⁹⁸ NJA 2012, s 127-128 jfr. 125 samt 129

Sakens fakta

KB påbegynner sanering av området og anlegger sak mot JM i miljødomstolen for å kreve at disse alene skal stå for kostnadene KB har hatt med hensyn til sanering av eiendommen. Det er nu snakk om rettigheter i regress leddet etter prøvning av solidarisk ansvar ifølge MB 10:6. JM bestrider saken og angiver at KB ikke kan betraktes som virksomhet utøver i overenstemmelse med MB 10:2 og derfor ikke er behørig til å utkreve erstatning fra annen virksomhetsutøver. Dette siden man mener at KBs bidrag til forurensningen gjennom sanering bare utgjør en ubetydelig andel av den faktiske forurensning. Derved kan KB bare anses ha hatt kostnader omtalt i MB 2:7. Miljødomstolen finner at KB ikke kan betraktes som virksomhetsutøver siden selve avhjelpnings arbeid etter en skade ikke kan inngi virksomhetsutøver ansvar i overenstemmelse med MB 10:2. Sluttelig dom foreligger ikke i saken da man beakter utredning av virksomhetsutøver spørsmålet i Miljøoverdomstolen etter KBs anke dertil.⁹⁹ Etter at KB får medhold i Miljøoverdomstolen, som ser KB som virksomhetsutøver, anker JM saken til Høyeste rett som gjør en veldig interessant vurdering.¹⁰⁰

Høyesteretts vurdering av saken

Etter å ha lagt vekt på at også den som utfører en enkeltstående forurensningshandling er å se som virksomhetsutøver i henhold til MB 10:2, avgjør retten at spørsmålet om denne handling i seg selv er av begrenset omfang spiller egentlig ikke noen rolle når det er tale om en regress sak i overenstemmelse med 10:4 i samråd med 10:6. Retten legger vekt på at det er virksomhetsutøverne i mellom som skal bære de ytterste økonomiske konsekvenser for forurensninger, derfor er det også lettest, selv om det ikke alltid er passende, å kreve siste forurenser på ansvar for etterbehandling og således beholde ansvaret innom dette ledd. Mot denne bakgrunn bør MB 10:2 gis en tolkning som underletter rettens bedømmelse for at ikke komplisere prosessen.

Herifra undrer jeg på om ikke retten gjør «a leap in faith» når de sier at der er intet i 10:2 som gir rom for domstolen å vurdere hvorvidt forurensningshandlingen (her exploatering) oppkommer som følge av avhjelpnings forfarende (her saneringsarbeide) eller om handlingen er av en mere tilfeldig sort. Dette gjelder også selv om den miljøfarlige handling resulterer i at den samlede belastning på miljø minsker.

---

⁹⁹ NJA 2012, side 125, 129 samt 131

¹⁰⁰ M 4724-09 ref. T 2052-10

Disse forhold har i følge retten ingen betydelse for hvem som kan komme til å betraktes som virksomhetsutøver, men skal i stedet beaktes når det solidariske ansvar skal fordeles i overenstemmelse med MB 10:6. Her fremgår det at den som har det største ansvar skal bære størst kostnad. Forstår jeg saken rett så går retten videre og sier at dette kan resultere i at den som tar over en virksomhet mister sitt insitament til å gjøre en frivillig sanering av eiendommen, samt at der kan oppstå situasjoner hvor en ny bedrift tar over en forurenset eiendom og velger at ikke gjøre noe, det vil si ikke bedrive noen form for forurensende virksomhet eller utføre reparative handlinger og slik ikke blir virksomhets utøvere. Til tross for dette så synes retten at det fortsatt ligger best i tråd med så vel lov som formålet bak loven å tolke 10:2 på denne måte. Høyeste rett stadfester deretter Miljøoverdomstolens dom og angir at KB har utført gravearbeid som har ufravikelig ledet til at forurensning har blitt frigjort og spredd ut i miljøet hvilket har medført skade og ubehag frem for alt for miljøet og blir derfor å betraktes som virksomhetsutøver i henhold til MB 10:2.¹⁰¹

---

101 T 2052-10, side 4-7

4.3 Kan man avtale bort virksomhets utøver ansvaret?

4.3.1 Mark- og miljøoverdomstolen

4.3.1.1 M7995-11 Trianon mot Landskronahem

Bakgrunn

I 1986 kjøpte Trianon eiendommen Albano 32 i Landskrona kommune, på eiendommen bedrev Trianon miljøfarlig virksomhet i overenstemmelse med MB 9:1 siden de delvis forså et industribygg på egen eiendom, men også et bolighus på nabo eiendommen med varme fra oljekjele på egen grunn. I 2001 solgte Trianon eiendommen til Landskronahem som fortsatte å brenne olje i kjelerommet. Landskronahem rev industribygningen på tomten 2005, bolighuset på nabo tomten ble revet i 2003.

Til historien hører der at det fantes indikasjoner på forurensning fra midten av 1990 tallet siden det forelå klagemål på oljelukt. I 2004 oppdaget man at marken på eiendommen var forurenset av ca. 300 m³ olje hvoretter etterbehandling gjennomførtes av Landskrona hem. Salgsavtalen mellom partene inneholdt en friskrivningsklausul som fraskrev Trianon ansvar for feil på eiendommen.¹⁰²

Sakens fakta

I 2006 gikk Landskronahem til sak mot Trianon ved miljødomstolen i Växjö og krevde i overenstemmelse med MB 10:2 samt 10:6 om solidarisk ansvar at Trianon skulle erstatte Landskronahem for deres kostnader for etterbehandling av miljøskade på eiendommen. Trianon avviste søksmålet og hevdet i sin tur at de hadde fraskrevet seg alt ansvar gjennom salgsavtalens fraskrivnings klausul, at Landskronahem hadde sviktet sin undersøkelsesplikt, at Landskronahem ikke hadde reklamert innom tidsfristen samt at miljødomstolen ikke var behørig å prøve en tvist hvor det forelå kjøpsrettslige innvendinger. I mai 2007 går Trianon til sak mot Landskronahem ved Lunds tingsrett, her yrker Trianon på samme innvendinger som tidligere. Tingsretten avviser saken hvoretter Trianon anker saken videre til hov retten først og siden til høyeste rett. Høyeste rett avviser også saken og henviser delvis til at en ny sak om samme forhold ikke kan påbegynnes mens den første er i gang, men også at det påligger miljødomstolen å prøve sin egen jurisdiksjon i henhold til de av Trianon omtalte kjøpsrettslige innvendinger i saken.¹⁰³

---

¹⁰² M 7991-11, side 10 jfr. NJA 2010 s.54

¹⁰³ NJA 2010 s. 54 samt M7995-11 under tiden at saken prøves i regulære retts instanser så ligger saken i bero i miljødomstolen.

Mark- og miljøoverdomstolens vurdering av saken

Retten tok først stilling om de var behørig til å prøve saken. I sitt resonnement legger de først vekt på at hadde Trianon reist tiltale ved tingsretten innen Landskronahem gjorde det ved mark- og miljødomstolen og grunnet denne bare på Jordabalken så hadde tingsretten vært behørig til å prøve tvisten, men at dette ikke ensbetydende med at tingsretten faktisk ville prøvd saken. Det er her uklart hvilken virkning en fellende dom skulle ha hatt i en etterfølgende prosess vedrørende etterbehandlingsansvar for virksomhetsutøvere. Mark- og miljøoverdomstolen mener dog at utfallet ville bli at disse skulle bli forhindret i å prøve kjøpsavtalens bundethet.

Domstolen ser ingen hindring i at forhold som henger i hop med, men ikke direkte sorterer under, miljøsaker prøves i miljødomstolen og hevder at det er rent av passende at alle tvistesaker mellom parter tas opp ved en og samme rettergang.

Mens domstolen anerkjenner nødvendigheten av kjøpekontrakten, og gyldigheten til disse legger man dog vekt på at MB tiende kapittels offentligrettslige karakter, og formålet med den samme, forhindrer at parter fult ut og i alle situasjoner kontraktmessig kan fordele ansvar seg i mellom. Retten mener her at kunne man avtale bort miljøbalkens regler uten videre så ville en konsekvens kunne bli at målet med balken ble omgjort, hvilket ikke kan være i tråd den intensjon lovgiveren hadde. Dermed gjelder det ifølge domstolen at den fullstendige prøvning som skal skje, men også de avveininger av interesser som skal gjøres bare kan skje ved mark- og miljødomstolen og dette innenfor rammen om etterbehandlingsansvar. Alt annet ville innebære parallelle prosesser med stor usikkerhet for begge parter. Mark- og miljøoverdomstolen finner seg selv behørig til å prøve saken.¹⁰⁴

Domstolen sier videre at selve formålet med reglene i MBs tiende kapittel er ytters å få till sanering av forurensede områder uten at dette belaster statskassen mere enn nødvendig, samt at det er virksomhetsutøveren som har bevisbyrden for at miljøbalkens hensynsregler følges, men også at bevisbyrden for graden av egen medvirkning til forurensningen påhviler hver og en av de som er solidarisk ansvarlig.¹⁰⁵

---

104 M 7995-11, side 5-8

105 M 7995-11, side 8-9

Virksomhetsutøvere i denne sak, anser retten er både Trianon og Landskronahem som begge har bedrevet forurensende virksomhet, i tillegg så er Landskronahem også å se som virksomhetsutøver fordi man har utført sanerings arbeide på eiendommen.¹⁰⁶

Vedrørende friskrivningsklausulen i saken så henviste Mark- og miljøoverdomstolen til miljødomstolen som angav at den partikulære klausul ikke inneholdt noe som indikerte regulering av andre forhold en det egentlige avtaleområde, her overlatelse av fast eiendom og obligasjonsrettslige effekter av rettshandlingen, og kan derfor ikke anses ha avsett sådant ansvar som foreligger under MB kapittel 10. Dette siden det offentligrettslige ansvar som utkreves herunder er så omfattende at det ikke kan anses favnes av en generelt skrevet friskrivningsklausul utformet med tanke på jordabalkens kjøpsrettslige regler.

Hvilket også innebær at skulle den hatt betydelse så ville det være i et søksmål som grundet seg på jordabalken. Derav ligger det i saken at klausulen ikke kan minske Trianon erstatnings ansvar for miljøskader.¹⁰⁷

Mark- og miljøoverdomstolen slår også fast ved at bekrefte miljødomstolens bedømmelse at siden JB's krav på reklamasjon mangler sin motsvarighet i MB kapittel 10 så blir dette uten betydelse for fordelingen av saneringskostnadene i saken.¹⁰⁸

---

106 M 7995-11, side 12

107 M616-06, side 27 miljødomstolens prøving som Mark og miljøoverdomstolen refererer til.

108 M616-06, side 28

5. Konkluderende analyse

5.1 Den er en virksomhetsutøver som...

I MÖD 2009:36, hvor det fundamentale spørsmål var om Storaenso var å se som en virksomhets utøver, forelå en mengde ulike parametere som jeg mener bidrar til et bilde av hvem virksomhetsutøveren er. Storaenso etablerer en ny virksomhet på en eiendom hvor de, innen lovens bestemmelser trer i kraft, har forurenset, bedriften drives i nye lokaler, så vel fremstillings prosess som produkt er nytt. Den nye virksomhet virker også å være en forurensende virksomhet, men forurensningen er til stor del ikke den samme og heller ikke ifølge saken like alvorlig.

MÖD 2011:24, dreier seg om avgrensing for virksomhetsutøver begrepet, her så innlosjerer NJ seg i et fabrikk hotell på en eiendom hvor marken er forurenset av en tidligere virksomhet, NJ overtar maskiner fra forurensende virksomheten men etablerer en ny prosess hvor trikloretylen den forurensende substans ikke anvendes. Her legger retten delvis vekt på at virksomheten ikke har en kobling til Ornamentik men også at disse har fått ny tillatelse samt at virksomheten ikke er den samme.

I M 3001-12, legger vekt på kriteriet videre virksomhet og samme produkt i en bedømmelse av hvem som kan betraktes som en virksomhets utøver. Her overtok TG eiendom med lokaler og innbo samtidig som de fortsatte å drive en del av virksomheten videre. Jeg har vanskelig for å se at det at bedriften ansatte noe av den tidligere forurensende virksomhets personal i seg selv kan tale for overtagelse av virksomhetsansvar i seg selv med tanke på hva som fremgår av doktrinen.

Derfor konkluderer jeg at sikre parameter på å arve miljøsynd ansvar er først og fremst at man driver virksomheten videre. Dette gjør man ved at anvende samme eller reformerte framstillingsprosess som den forurensende bedrift. Denne prosess kan, men behøver ikke lede til samme forurensning, eller ha samme type av utslipp som forurensende virksomheten. Det viktige her er selve prosessen, og i denne spiller produktet en stor rolle. Er produktet det samme kan framstillings prosess anses som en reformert utgave av den tidligere prosess, det vil si oppdatert. I disse tilfeller virker ansvar overlattelse å være et uunngåelig faktum.

Retten legger i sin bedømming vekt på organisatoriske forhold, men sett i lyset av doktrine så er det vanskelig å se at disse om ikke de innehar kontrollansvar i seg selv er nok til å overføre avhjelpnings ansvar. Vi kan videre se at tillatelse til miljøfarlige utslipp i seg selv ikke er nok til å inngi ansvar for forurensningen, man må også ha gjort bruk av denne tillatelse.

Men dog, ser vi på Storaenso så kan det virke som at det heller ikke i seg selv er nok, iallfall ikke for retroaktiv skyld i henhold til MP. Derav kan det virke som at det mest tungtveiende argument er fortsatt drift av den faktiske virksomhet, alternativt bare produksjons virksomhet.

På en måte er dette litt trist, for dersom man tenker seg samfunnet i stort så hvor lite jeg enn liker forurensning så er det også snakk om arbeidsplasser. Derfor kan TG saken gi en litt dårlig smak i munnen. For om en virksomhet går konkurs, og en annen tar over og fortsetter produksjonen av ett gitt produkt på en måte som gjør at disse både utviser miljøansvar i sin drift samt samfunnsansvar ved å ansette over blivende fra tidligere virksomhet så burde man vel ikke bestraffes?

5.2   Exploatøren som ble en virksomhets utøver

T 2052-10, hvor KB som avhjelper skaden JM forårsaket blir virksomhets utøver, er interessant av flere grunner, dette delvis fordi i saken fremgår det at det foreligger en av länsstyrelsen godkjent allerede gjort sanering. Hvilket gjør at man her kan utlese en konsekvens når det gjelder spørsmål om begrensning av ansvar og forutsigbarhet av fremtidige kostnader. Det at en sanering allerede er godkjent virker ikke å være noe hinder for at man får sanere på nytt i større omfang enn tidligere. Man kan også her tenke seg her en situasjon hvor ny kunnskap kommer til veie og således også oppmerksomhet på andre substanser som forekommer på eiendommen, alternativt i vann eller at eksisterende substanser med sanering (eller av seg selv) overgår i en annen form.

Tyngden i saken ligger dog i tolkningen av MB 10:2s virksomhetsutøver begrep. Her gjelder det at JM som grunneier ved å utføre av länsstyrelsen pålagte etterbehandlings arbeide blir å betraktes som en virksomhetsutøver. Høyesteretts bedømming av denne sak er fenomenal og kan bare forstås utfra et grunnleggende prinsipp om at den som virkelig har forurenset også skal bære ansvaret for avhjelpning av den samme.

Høyesterett finner at MB 10:2 ikke gir rom for at, når forurensningsskaden vel har skjedd, å ta med i betraktningen om denne skade har fremkommet som følge av forbedring som i denne situasjon har blitt spredt utover som følge av pålagt gravearbeider (exploering) som ett ledd i saneringsvirksomhet, eller om handlingen som ledet frem til spredningen av miljøfarlig substanser totalt sett forårsaker en minskning av miljøfarlige substanser.

Retten resonerer i og for seg omkring konsekvensene av dette beslut, dog vil jeg gjerne ha lov å utdype de omtalte nærmere.

Først så har vi problemet med solidarisk ansvar. Når en grunneier overtar en forurenset eiendom hvor miljøfarlige substanser forefinnes i adskilte hauger på eiendommen så er denne skyldig at bortfrakte substansene som forebyggende handling. Dette er en situasjon hvor hverken grunneier eller det offentlige har grunn til å tro at det foreligger infiltrasjon på eiendommen. Men når nu man holder på å samle i hop ex. en fast finkorning miljøfarlig pulver som har ligget overdekket, så blåser vinden sterkt og det skjer en spredning til det omliggende miljø mens man laster på bilene. (Selv om vinden ikke blåser så er det veldig vanskelig å kunne forflytte dette materiale uten at en miljøpåvirkning skjer.)

Fordi det nu er en type av kontinuitet i miljøsaker og foreliggende sak kan ligne et prejudikat så utferdiger den ivrige länstyrelse medarbeider et forelegg til vår bedrift om undersøkelse men henblikk på senere etterbehandling da man har lest seg til i ny forskning at det foreligger grunn til å tro at den type av bedrift som blev bedrevet på stedet for 40 år siden har forurenset grunnen. Vi snakker nu om forurensing på et område som senere har blitt overdekket med grus osv. Utredning viser på et stort reservoar av miljøfarlig materiale som vi ikke hadde noen mulighet til å forutse eksisterte, men som vi blir ansvarlige for i kraft av virksomhetsutøver ansvaret i 10:2, og mere enn det vi blir også ansvarlig for sanering av forurensning som har spredt seg til annen eiendom.

Den andre situasjon er hvor noen tar over en forurenset eiendom men ikke tør følge myndighetens pålegg om å sanere eiendommen, fordi man ved å følge dette kan få et nesten ubegrenset fremtidig ansvar for forurensningen.

Mens jeg kan forstå at Høyesterett vil grunnfeste prinsippet om at den som forurenser også skal stå for kostnadene undrer jeg i mitt stille sind på om man ikke kunne ha gjort dette på annet måte.

5.3 Miljøansvaret og den kjøpsrettslige avtale

M 7995-11, hvor Trianon via en generell salgavtale klausul begrenset sitt ansvar mot Landskronahem, formidler flere viktige budskap, det første er at miljödostolen også kan prøve miljøsaker hvor kjøpsrettslige avtaler regulerer forholdene partene seg i mellom. Når dette er sagt så fikk jeg det inntrykk av saken at MB bare kan prøves i miljödostolene, hvilket kan innebære at kjøpsrettslige avtaler som regulerer ansvar for miljøskader bare kan prøves i miljödostolen. Men det kan også være så at hvis man skal prøve disse forhold i en regulær tingsrett så må man gjøre dette bare på de avtalerrettslige forhold og ikke ta med MB. Jeg har ikke nok prosess kunnskap til å kommentere det realistiske i dette så jeg velger å avstå.

Det andre budskapet er at man kan avtale bort saker og ting så fremst konsekvensen av avtalen ikke blir at formålet med MB blir tilintetgjort, jeg har det inntrykk at i denne sak så snakker vi her om det prinsipp at forurensere skal betale for egen forurensning som et formål. Derfor er det også at mark- og miljødomstolen bør prøve disse saker.

Videre kan vi se at grunneiers undersøkelsesplikt sorterer i andre rekke, dette gjelder også når grunneier også er å se som virksomhetsutøver i følge 10:2. Hvilket innebær at så lenge den forurensende virksomhet fortsatt eksisterer så pålegges denne ansvar for å rydde opp for egen regning.

Enn mere så bekrefter saken sluttsatsen i T 2052-10 om at påbegynt eller utført etterbehandling etter pålegg inngir virksomhetsutøver ansvar etter MB 10:2.

5.4 Egne tanker

Som en samlet konklusjon av disse saker så synes jeg man kan si at det virker som at vi i praksis ser en trend mot at domstolene fokuserer på det overordnede prinsipp om at den som forurensere også skal betale for oppryddingen etter seg. Man kan se visse implikasjoner av dette fokus, men jeg kan tenke meg at dersom man holder fast ved det grunnleggende prinsipp så behøver ikke utkommet å bli dårligt, det er alt etter hvordan man nu fremover tolker tingene. En av de positive konsekvenser som man kan se er for grunneiere som de i urinbrønnsaken, her burde eierne kunne stevne den tidligere virksomheten, om sanerings arbeide etter urinbrønnen forårsaket spredning av substans, for solidarisk ansvar i henhold til skyld for forurensingen. Lunds Bilverkstad AB ville så bli sittende med ansvaret for å bevise at disse ikke hadde forårsaket den samme, hvilket kanskje kunne ha ledet til at den virkelige forurensere ble funnet.

Bibliografi

Litteratur:

Bengtsson, Bertil; Speciell Fastighetsrätt Miljöbalken (2003), IUSTUS FÖRLAG, UPPSALA

Colborn, Theo, Dumansoski, Dianne and Myers, John Peterson; Our stolen future (1997), First Plume Printing

Darpö, Jan: Om ansvar för miljöskulder i mark och vatten : miljöbalkens regler om skyldigheter och ansvar för förorenade områden (2003), Naturvårdsverket, Stockholm

Jensen, Ulf m. fl.: Att skriva juridik, Regler och råd (2012), IUSTUS forlag

Michanek, Gabriel & Zetterberg, Charlotta: Den Svenska Miljörätten (2012, 3:upplagan, IUSTUS forlag

Sandgren, Claes: Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, Ämne, material, metod och argumentation (2011), 2 upplagan, Nordstedts juridik.

Offentlig tryck:

EG EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2004/35/EG

av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador ...

Regeringens proposition. 1997/98:45. Miljöbalk

Regeringens proposition.2006/07:95 Ett utvidgat miljöansvar.

Bengtsson, Bertil m. fl.: En kommentar til miljöbalken (2012

Elektroniske kilder:

Domstol.se om Sveriges domstolar (besøkt 8 mars)

<http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Snabbguide-over-Sveriges-Domstolar/>

markochmiljooverdomstolen.se om mark- och miljödomstolen(besøkt 8 mars)

<http://www.markochmiljooverdomstolen.se/Om-Mark--och-miljooverdomstolen/>

Statens geotekniska institut, Nytilkommen praxis,. Mälardalensutbildningen 2012

(besøkt 8 mars)

<http://www.lansstyrelsen.se/gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/Aktiviteter/f%C3%B6renadkonf201211/1%20Nytilkommen%20praxis%20-%20Sofie%20H%20SGL.pdf>

tofr.info vegledande domar (besøkt 8 mars)

[http://www.tofr.info/Vagledande-](http://www.tofr.info/Vagledande-domar/Miljooverdomstolen/EfterbehandlingFororenade-omraden/)

[domar/Miljooverdomstolen/EfterbehandlingFororenade-omraden/](http://www.tofr.info/Vagledande-domar/Miljooverdomstolen/EfterbehandlingFororenade-omraden/)

VA Forsk Rapport Nr. 34 2003 (sist besøkt 8 mars)

[https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-Forsk_2003-34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE)

[34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-Forsk_2003-34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE)
[SiTI6kkgKTefU7P6yga2JWaxQkiGYMEnv0pNuNopAqciCvbHrELPDrJiCiN6PSzkQM](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-Forsk_2003-34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE)
[pGN31JRAMB6ES0LYIR3sFMz7sfpIFdS5Q1N76ZKmxqAAI9_m0ypp2rgsnMGidNAp](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-Forsk_2003-34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE)
[av1Vh&sig=AHIEtbT6RQvf7QNLH7JLo5ppVwzUBlxBuQ](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-kJvOw6zAi4J:vav.griffel.net/filer/VA-Forsk_2003-34.pdf+%22gustavsberg+cer%C3%B6r+AB%22&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEE)

Rettssaks register:

M 616-06	MÖD 2005:64	NJA 2010, s.54
M 2953-07	MÖD 2006:26	RÅ 1997 ref. 12
M 3001-12	MÖD 2006:36	T 2052-10 (NJA 2012, s. 125)
M 3321-12	MÖD 2006:63	
M 4015-11	MÖD 2009:36	
M 4319-09	MÖD 2010:18	
M 4724-09	MÖD 2011:1	
M 4947-04	MÖD 2011:24	
M 7995-11	MÖD 2011:25	